

Łukasz Lewkowicz, Marlena Gołębiowska

Szczyt Inicjatywy Trójmorza w Rydze w cieniu wojny rosyjsko-ukraińskiej

Siódmy Szczyt Inicjatywy Trójmorza (20-21 czerwca 2022 r.) w Rydze odbędzie się w cieniu trwającej wojny rosyjsko-ukraińskiej. Stanie się on okazją do dyskusji o szeroko rozumianym bezpieczeństwie w regionie oraz stosunku do nakładania na Rosję sankcji i wspierania Ukrainy, a także o wyzwaniach państw tego regionu w kluczowych z perspektywy trójmorskiej obszarach infrastruktury transportowej, energetycznej oraz cyfrowej. Te kwestie znajdą się w agendzie także podczas Samorządowego Kongresu Trójmorza w Lublinie (6-7 czerwca 2022 r.).

Stosunek do wojny. Kluczowym tematem nadchodzącego Szczytu Inicjatywy Trójmorza (*The Three Seas Initiative*, 3SI) będzie kwestia pomocy dla Ukrainy. Jednocześnie należy zauważyć, że o ile państwa 3SI w większości są zgodne co do oceny rosyjskiej agresji na Ukrainę, to nie wypracowały wspólnego stanowiska w zakresie sankcji nakładanych na Rosję czy też wsparcia dla broniącej się Ukrainy. Różnice w podejściu do tego konfliktu zależą głównie od położenia geograficznego (im dalej od granic Ukrainy, tym mniejsza gotowość do zdecydowanych działań), wewnętrznych sympatii społeczeństw (te posiadające silne tendencje prorosyjskie są bardziej sceptyczne wobec pomocy stronie ukraińskiej) oraz znaczenia Rosji dla gospodarki danego państwa (im większa zależność od rosyjskich węglowodorów, tym mniej zdecydowana reakcja).

Najbardziej zaangażowane w pomoc finansową, militarną i humanitarną Ukrainie są od początku państwa wschodniej flanki 3SI – w relacji do swojego potencjału gospodarczego liderem jest Estonia (przeznaczyła na ten cel równowartość 0,81% swojego PKB, czyli 235 mln EUR (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 596](#)). Według najnowszych danych Instytutu Gospodarki Światowej w Kilonii, obejmujących pomoc przekazaną do 10 maja 2022 r., kolejna jest Łotwa (0,72%, 230 mln EUR), której prezydent Egils Levits, gospodarz tegorocznego szczytu 3SI, zapowiedział istotną rolę państw tego formatu w procesie odbudowy infrastruktury Ukrainy już po zakończeniu działań wojennych. Pod względem zaangażowania w pomoc Ukrainie dalej plasują się: Polska (0,46%, 272 mln EUR), Litwa (0,20%, 106 mln EUR), Słowacja (0,12%, 199 mln EUR) i Węgry (0,09%, 127 mln EUR). Co jednak warto podkreślić, w przypadku Węgier wsparcie to nie obejmuje pomocy militarnej udzielanej stronie ukraińskiej. Ponadto Węgry są również sceptyczne wobec rozszerzania sankcji energetycznych UE. Następnie są: Czechy (0,08%, 181 mln EUR), Chorwacja (0,04%, 23 mln EUR), Rumunia (0,03%, 77 mln EUR), Austria (0,01%, 50 mln EUR) i Słowenia (0,004%, 2 mln EUR). Natomiast Bułgaria nie przekazała żadnej oficjalnej pomocy.

Mimo tych różnic w postawie państw Inicjatywy Trójmorza dużym sukcesem było solidarne przyjęcie kolejnych pakietów unijnych sankcji nakładanych na Rosję. Jednocześnie jednak niektóre państwa regionu wywalczyły różnego rodzaju wyjątki i derogacje. Przykładowo na szczycie UE w Brukseli pod koniec maja podjęto decyzję o rezygnacji z 90% importu rosyjskiej ropy, podczas gdy pozostałe 10% stanowią dostawy południowym odcinkiem ropociągu *Przyjaźń*, których utrzymania chciały przede wszystkim Węgry. Na szczycie przyjęto także wyjątek dla Republiki Czeskiej, która wynegocjowała 18-miesięczną derogację od zakazu odsprzedaży produktów naftowych.

Status Ukrainy w 3SI. Istotne znaczenie na najbliższym szczycie będzie miała dyskusja o konieczności szerszego otwarcia się Inicjatywy Trójmorza na współpracę z Ukrainą, o co zabiega m.in. prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełenski. Obecnie scenariusz dołączenia Ukrainy do 3SI wydaje się mało realistyczny z racji tego, że format ten ma charakter wewnętrznieunijny. Biorąc jednak pod uwagę aktualne aspiracje proeuropejskie władz ukraińskich, może to być zrealizowane w przyszłości. Ukraina liczy na to, że w czerwcu 2022 r. uzyska status kandydata do członkostwa w UE, co m.in. pozwoli jej na wykorzystywanie funduszy UE. Jedną z proponowanych opcji szerszego otwarcia się 3SI na współpracę z Ukrainą może być nadanie temu państwu statusu obserwatora, jaki posiadają aktualnie Niemcy i USA. Inną możliwością jest przyjęcie formuły współpracy 3SI+, rozwiązania analogicznego do

stosowanego od lat w ramach Grupy Wyszehradzkiej. Zdaniem strony ukraińskiej, ważne jest także umożliwienie korzystania przez Ukrainę z Funduszu Inwestycyjnego 3SI.

Ukraina jest ponadto zainteresowana współpracą z państwami 3SI w strategicznych dla tej inicjatywy obszarach – infrastruktury i energetyki. W kwestii infrastruktury komunikacyjnej istotne z punktu widzenia tego państwa byłoby tworzenie odgałęzień komunikacyjnych od trasy Via Carpatia w kierunku granicy ukraińskiej, połączone z rozbudową infrastruktury granicznej (budowa nowych przejść granicznych i zwiększenie przepustowości już istniejących). Chodzi o budowę trzech odgałęzień komunikacyjnych na trasie: Lublin-Chełm-Łuck-Tarnopol-Odessa, Lublin-Lwów oraz Rzeszów-Lwów. Trasy te mogłyby być przedłużone do Czerniowiec i dalej – do granicy ukraińsko-rumuńskiej. Inną możliwością jest budowa odgałęzienia Via Carpatii z Lublina poprzez Warszawę do Trójmiasta w celu większego wykorzystania przez stronę ukraińską portów morskich w Gdańsku i Gdyni. Może to być istotne w kontekście blokady przez Rosję ukraińskich portów czarnomorskich, co może przyczynić się w bliskiej perspektywie czasu do kryzysu żywnościowego. Natomiast w kwestii infrastruktury energetycznej należy wskazać, że Ukraina przystąpiła do Europejskiej Sieci Operatorów Systemów Przesyłowych (ENTSO-E) i może poprzez tę sieć przesyłać prąd do Polski oraz innych państw UE.

Wyzwania 3SI. Szczyt w Rydze będzie także okazją do dyskusji o wskazywanych po ostatnim Szczycie w Sofii wyzwaniach stojących przed 3SI ([„Komentarze IEŚ”, nr 436](#)), do których zaliczają się brak instytucjonalizacji współpracy trójmorskiej, wolne tempo realizacji priorytetowych projektów, niedoinwestowany Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza, niewielka rozpoznawalność tego formatu czy konieczność rozszerzenia go ze *stricte* prezydenckiego na rzecz szerszej kooperacji, m.in. międzyrządowej, parlamentarnej, naukowej i biznesowej. Przed Szczytem w Rydze udało się poszerzyć te pola współpracy za sprawą kilku kluczowych wydarzeń. Pierwsze to Forum Społeczeństwa Obywatelskiego, które odbyło się w dniach 20-21 maja w Rydze i miało za zadanie podkreślić rolę społeczeństwa obywatelskiego we wzmacnianiu odporności 3SI. Drugie wydarzenie to odbywający się w dniach 6-7 czerwca Samorządowy Kongres Trójmorza w Lublinie, który skupia się na promowaniu współpracy państw 3SI na poziomie regionalnym, co może w znaczącym stopniu przyczynić się do rozwoju tego formatu za sprawą usprawnienia realizacji projektów inwestycyjnych. Trzecim wydarzeniem jest I konferencja banków centralnych Inicjatywy Trójmorza pod hasłem „Polityka pieniężna w nowej rzeczywistości europejskiej”, zaplanowana na 10 czerwca w Warszawie.

Istotnym tematem Szczytu Inicjatywy Trójmorza będzie bezpieczeństwo energetyczne. Niewątpliwie konflikt na Ukrainie przyczynił się do przyspieszenia działań państw tej inicjatywy na rzecz odciążenia się od dostaw gazu i ropy z Rosji oraz dywersyfikacji kierunków zakupu węglowodorów. W tym celu niezbędna wydaje się budowa nowych lub rozbudowa istniejących gazo- i ropociągów na linii północ-południe oraz terminali LNG w regionie. Na początku maja 2022 r. oficjalnie otwarty został polsko-litewski gazociąg GIPL. W lipcu br. ma być uruchomiony przesył gazu interkonektorem Polska-Słowacja, a w październiku zacznie działać gazociąg Baltic Pipe, którym popłynie gaz z Norwegii do Polski. Powrócono także do międzyrządowych rozmów nad uruchomieniem polsko-czeskiego gazociągu Stork II.

Wnioski

- W przededniu Siódmego Szczytu 3SI niezbędne jest wypracowanie jednolitego i klarownego stanowiska państw należących do tej inicjatywy wobec wspierania Ukrainy w obliczu rosyjskiej agresji oraz sankcji nakładanych na Rosję. Wskazane jest opracowanie strategii działań służących odbudowie infrastruktury Ukrainy i pomocy gospodarczej dla tego państwa w kolejnych latach. Przedstawiciele Łotwy, gospodarze tegorocznego szczytu 3SI, deklarują chęć zaangażowania się formatu w odbudowę Ukrainy po zakończeniu działań wojennych.
- Ukraina jest zainteresowana pogłębieniem współpracy z państwami Inicjatywy Trójmorza. Niezbędna jest dyskusja i podjęcie decyzji o statusie tego państwa. Rozpatrywane powinny być różne scenariusze dialogu między Ukrainą a 3SI: od pełnego członkostwa w tej inicjatywie po otrzymanie statusu obserwatora lub stworzenie formuły spotkań głów państw 3SI+. Państwa 3SI mogą lobbować za przekazaniem dodatkowych środków na odbudowę Ukrainy na forum UE. Należy się zastanowić nad

dostępem strony ukraińskiej do Funduszu Inwestycyjnego 3SI. Niewątpliwie symboliczne znaczenie mogłoby mieć zaproszenie (choćby w formie wirtualnej) prezydenta Zełenskiego na szczyt w Rydze.

- Podczas Szczytu w Rydze będzie też okazja do dyskusji o wzmacnianiu tego formatu poprzez przyspieszenie realizacji kluczowych projektów infrastrukturalnych, które – zgodnie z deklaracją wieńczącą uzgodnienia szczytu w Sofii – są kamieniem węgielnym 3SI i mają zasadnicze znaczenie dla realizacji wspólnych celów Inicjatywy. W tym kontekście istotny jest także rozwój Funduszu Inwestycyjnego Inicjatywy Trójmorza poprzez jego dokapitalizowanie przez państwa członkowskie, USA i inwestorów prywatnych.